

Dossier de la Caminada pel Pla de L'Arc

Benlloc

Havent lloc tots caben

Història

En el terme municipal s'han trobat vestigis ibers. La [Via Augusta](#) creua el terme municipal de nord a sud i han aparegut restes arqueològiques disseminats al costat d'ella.

L'actual població es va crear a partir de les antigues alqueries islàmiques de *Tahalfazar* i *Benifaixó*, després de la reconquesta la població es va traslladar a l'actual nucli, atorgant-se la Carta de poblament en 1250 per part del rei [Jaume el Conqueridor](#) (1208-1276) al bisbe de Tortosa, Ponç de Torrellas.

Economia

Destaca la producció agrícola i ramadera, els cultius són majoritàriament de secà, ametler i olivera, també regadius amb producció d'hortalisses i fruiteres, la ramaderia se centra en la producció porcina i avicultura intensives i bestiar oví extensiu.

La indústria se centra en l'elaboració de productes artesans com torrons, fusteria i construcció. És important també el sector hosteler.

Monuments

Monuments religiosos

Ermita de Loreto

Interior de l'Església parroquial de l'Assumpció de la Mare de Déu

•**Calvari del Cuartico i Ermita de Sant Josep.** Este xicotet calvari d'inici del segle xx culminat per un xicotet temple tan humil com encantador es troba en la partida del seu mateix nom, una zona

muntenyenca de relleu suau (màxim de 500 m.) que separa el [Pla de l'Arc](#) de la Ribera de Cabanes. Des d'allí s'oferix al visitant una espectacular vista del paratge natural del [Prat de Cabanes-Torreblanca](#) i la [mar](#).

- Ermita de la Mare de Déu de Loreto.** Del segle XVII, revela cert estil manierista en la seua projecció a l'exterior, amb una àmplia façana porticada.

- Ermita de la Mare de Déu de l'Adjutori.** Temple d'una nau, sense capelles, de creuer i presbiteri rectangular. La façana d'elegant estil mostra una porta d'arc de llinda entre pilastres coronades amb fornícula. Existixen documents originals que testimonien el fet que van ser uns navegants portuguesos els quals van dipositar la imatge de l'Adjutori en 1445.

- Església dels Sants de la Pedra,** del segle XVII.

Monuments civils

- Aljubs monumentals.** Estes construccions civils són depòsits d'aigua per a ús rural i d'elles es conserven perfectament dos d'elles jalonant el camí de l'ermita de l'Adjutori.

- Font dels Tres canons i llavador.** Del segle XIX. Ambdós elements han sigut restaurats en els últims anys. Presenten les característiques típiques de les construccions urbanes de servici comunitari. La font, construïda en 1888, té adherit al seu costat un abeurador i aboca les seues aigües al riu. Els safarejos estan construïts amb pedra i formats per dos basses, desgastades pel centenari ús.

- El Molinet.** Molí hidràulic tradicional d'alt valor patrimonial. Es conserva bé el "cup". Són d'especial interès la bassa, molt extensa per al poc pendent existent, i els elements constructius basats en l'ús de la pedra tallada.

- Sínies.** Les nombroses sínies que envolten el nucli urbà, en alguns casos bastant ben conservades, representen exemples d'arquitectura rural orientada a l'obtenció de recursos escassos, com és el cas de l'aigua superficial en la comarca en què es troba. Són de finals del segle XIX a mitjan segle XX.

- Pouet Nou.** Construït en 1869 servia per al proveïment de la població d'aigua fins a no fa tant de temps. Representa una característica bastant usual en els nombrosos pous del terme com és la pedra d'una peça que suporta la corriola. Recentment restaurat.

Llocs d'interès natural

- Oliveres mil·lenàries.** Les oliveres mil·lenàries existents en el municipi han sigut elogiades com a veraders monuments vius reflex de la història dels nostres pobles, es troben assenyalades en diferents guies referides a Benlloc. Queden uns 10 exemplars d'incalculable valor d'una tradició olivera que ha perdurat en el temps.

- Pinada de la partida de Donvalls.** És citada en tríptics i visitada per excursionistes que recorren el camí de Subarra, esguaitat de masies, sínies i fonts naturals com la de Subarra, i fins a un xicotet llac artificial anomenat Bassa d'Adrià. Pertany a la [Generalitat](#) i està molt pròxima al poble.

- Serra de Subarra.** Zona muntanyenca del terme municipal de Benlloc (partides de Donvalls, Subarra i el Cuartico) que separa el [Pla de l'Arc](#) de la [Ribera de Cabanes](#) amb una altitud màxima de 500m però aguts desnivells, de variada vegetació, interessants construccions, diversitat de cultius, i unes impressionants vistes a la mateixa Ribera i a la [mar](#). Les major altures les trobem al Pic de Subarra o al Turó de les Malessems, superant els 200 metres però no sobrepasant la cota màxima dels 500 metres d'altitud.

- Camí dels romans.** Per este nom és coneguda ací la [Via Augusta](#) que creua el municipi de nord a sud. Esta via està totalment senyalitzada i el seu recorregut oferix interessants vistes de paisatges summament interessants tant en els aspectes rurals i naturals com en els històrics i culturals. Este recorregut transcorre pel pla de Benlloc entre cultius fins a endinsar-se, en direcció a l'est en les muntanyes de Subarra experimentant un preciós canvi d'entorn.

La Vall d'Alba

Història

La Vall d'Alba, que pren el seu nom de l'alqueria *Alba* musulmana, (La Vall blanca dels mossàrabs) va pertànyer, en qualitat de llogaret, al terme municipal de Vilafamés fins al **4 de juliol de 1925** data en la qual en sessió solemne se celebra l'acta de constitució del municipi. Abans el rei **Jaume I** donà el lloc al **monestir de Benifassà**, per a després tornar a mans reals en l'any **1244**. Eixa reincorporació al patrimoni real li va costar al monarca d'**Aragó** una assignació perpètua a favor del monestir una xifra de 70 monedes d'or anuals sobre les rendes de **Tortosa**. Posteriorment va ser donada a l'**Orde de l'Hospital** i va ser llavors (**1264**) quan rebé de mans de Fra Gui de la Gespa Carta de poblament, a **Borriana**, per tal que diversos veïns de Vilafamés s'hi pogueren instal·lar. Després va passar als dominis de l'**Orde de Montesa**, sempre dins del terme de Vilafamés, fins que se'n va segregar, data a partir de la qual el municipi ha experimentat un desenvolupament notable.

Toponímia

L'orige de la seua denominació es vol relacionar amb el color blanc "Valdealba... La Vall Blanca", que provindria de la formació mossàrab primitiva, tal com apunta l'investigador Àlvar Monferrer. En eixe sentit, Corominas va afirmar que "verament és la vall blanca, vall alba per excel·lència; la que pot ésser per metaplasme sintàctic".

Economia

Vinya (La Barona, Vall D'Alba)

Les característiques del clima mediterrani han afavorit en el seu terme una economia agrícola de secà basada en cultius d'ametler, vinya i olivera, que els seus llauradors han intentat completar amb l'aprofitament de regadiu gràcies a les nombroses i artesanals sènies que extreien l'aigua del subsòl.

Cal tenir en compte que de llarg a llarg del terme municipal de la Vall d'Alba hi ha fins a 641 caserius que en l'actualitat sumen uns 315 habitants entre tots els nuclis dispersos.

En l'actualitat, les labors agrícoles han variat ostensiblement i ja només el 36,8% de la població activa es dedica a l'agricultura. La major part del terreny conreat es dedica a l'ametler, que ocupa vora 1.500 hectàrees; les oliveres es troben en 616 hectàrees, les hortalisses es conreen en 224 hectàrees, i la resta, unes 154, es dediquen a produccions diverses.

La ramaderia complementa el sector agrícola amb un elevat nombre de granges que, majoritàriament, estan destinades a la cria i l'engreix de porcs. També existixen granges avícoles.

L'economia local es repartix en altres sectors productius com ara la indústria, que ja ocupa el 27% de la població activa; el sector serveis dona faena ara per ara a més del 28% de la mà d'obra, i la construcció ocupa entorn del 8% restant.

Monuments

Monuments religiosos

Església parroquial de Sant Joan Baptista (La Vall d'Alba)

Ermita de Sant Antoni (La Pelejaneta, La Vall d'Alba)

Església de Sant Joan Baptista.

Coincidint amb el centenari de l'Església es van incorporar nous retaules de fusta. El projecte va incloure la instal·lació d'un retaule major, compost per tres blocs: el principal, a més d'albergar les tres imatges existents en la parròquia, està format per un total de vuit talles del calvari enlaire relleu. Per altra banda en els dos laterals, l'obra incorpora sis retaules del viacrucis, tot realitzat en fusta de cedre tallat a mà.

- **Església de la Mare de Déu dels Àngels.** A La Barona.

- **Ermita de Sant Cristòfol.** L'ermita es va inaugurar oficialment en creada a imitació de les ermites del XVI i XVII amb pedra de pedrera, la construcció de la qual imita tres arcs de mig punt.

- **Altres ermites i capelles.**

Església parroquial de l'Assumpció de la Verge (La Pelejaneta, La Vall d'Alba)

En el terme municipal de la Vall d'Alba existixen a més altres ermites distribuïdes pels diferents caserius, com és el cas de la capella de Sant Antoni en el Mas de l'Entao, i la de Sant Josep en el Mas de *Toribio*. En Montalba hi ha una altra capella sota l'advocació de Sant Antoni Abat, com ocorre en el cas del Mas de la Sena. Per la seua banda, la Pelejaneta dedica la seua parròquia a l'Assumpció de la Verge i l'ermita respon a la devoció a Sant Antoni.

Monuments civils

•**Bou de Vall d'Alba.** Monument de bronze de 123 x 300 x 137 cm i d'un pes de 600 kg. L'autor és Ripollés.

Ajuntament de la Vall d'Alba (Castelló)

Ajuntament. Edifici d'interès arquitectònic.

•**Sénies.** El patrimoni rural del municipi compta amb abundants mostres de les antigues artesanals sénies que mantenen diferents parts les seues estructures de pedra i diferents peces de la sínia d'extracció.

•

Cultura

El **Museu Etnològic** ocupa un centenari immoble que va anar profundament remodelat i que va permetre recuperar un dels habitatges amb més història de la localitat. El projecte va incloure la recuperació de l'accés i el pati exterior de l'edifici, símbol de proveïment d'aigua fins a l'arribada de les actuals conduccions.

En el museu s'exposen eines de llaurar en el camp, objectes de cuina, mobiliari, peces de llar i vestimenta, totes elles donades desinteressadament pels veïns del municipi.

Cabanes

Història

Prehistòria

Són notables les estacions prehistòriques del seu terme i les nombroses troballes ibèriques. Es té notícia d'un poblat submergit en el mar, al costat de la Torre de la Sal i és famosa l'estela ibèrica trobada el 1913 a El Polit. De l'època romana s'han trobat pels voltants de la població diversos fragments de làpides, estudiades en 1789 pel príncep **Pius de Savoia**. La làpida ibèrica de Cabanes és un dels més famosos vestigis de soterraments ibèrics valencians trobats fins avui.[1] Va sorgir per la crescuda del torrent proper a **Mortòrum** al arrasar finques agrícoles, a causa de les riudes provocades per la pluja l'any 1949,[2] que va causar greus efectes a Castelló i València.[1]

Època romana[modifica]

Encara que sembla que Cabanes va ser fundada en l'època romana com una mansió de la **Via Augusta** (avui coneguda com el "Camí dels Romans") amb el nom de *Ilidum*, la població actual nasqué en l'any 1243 com uns dels pobles del districte foral de Miravet. Són nombroses les troballes de ceràmica i monedes romanes al **Pla de l'Arc**, que pren el nom del famós arc que està en el seu centre.

Edat mitjana

Ja en 1178 el rei [Alfons II](#) havia promés a la [catedral de Tortosa](#) diverses donacions en este territori per a quan es conquistara als moros, però va ser en el regnat de [Jaume I](#) quan es consolidà la conquesta i la plena confirmació d'eixes donacions per a interessar al Bisbe i Capítol de [Tortosa](#) en la conquesta definitiva del territori i agrair-los l'ajuda prestada. Així doncs, el 27 d'abril de 1224, estant el Rei a [Osca](#) confirmà les donacions de diversos castells, i en la mateixa data, un any després (27 d'abril de 1225), des de Tortosa atorgava al bisbe Ponci de Torrella dos nous documents de donació dels castells de [Miravet](#), [Sufera](#)[3] i [Fadrell](#), els termes dels quals fixava, donació que tornà a confirmar el 3 de setembre de 1225 al mateix En Ponci durant l'infructuós [setge de Peníscola](#) per a agrair-li novament l'ajuda que en el setge li prestà el prelat tortosí.

Després de la [rendició de Borriana](#), en 1233 va tenir com a conseqüència que caigueren a la fi del mateix estiu els castells de [Borriol](#), [les Coves de Vinromà](#), [Vilafamés](#) i [Alcalatén](#). Per això se suposa que en eixes mateixes dates es degueren rendir també Miravet i Sufera. Possiblement Miravet, si atenem a la seua etimologia, hagué de ser un monestir de monjos guerrers musulmans dedicats a la guerra santa, i segurament Sufera (el significat de la qual és *penyal*) sembla que és l'enigmàtic Azafuz citat en un document de [Pere I d'Aragó](#) de l'any 1100 i com a tal entitat, va quedar absorbit pel veí i prepotent Miravet després de la conquesta.

Una vegada conquistats Miravet i Sufera es produí la repoblació per cristians de tot el territori. Cabanes es va poblar el 1243.

Al març de 1245, Berenguer de Glop i Guillem Berdén, àrbitres nomenats pel bisbe Ponci i el mestre del Tremp, delimitaven els termes dels castells de Xivert, Miravet i Orpesa, en 1262 es van dirimir les qüestions que tenien el mestre de l'[Ordre del Tremp](#) i el Bisbe i Cabild de Tortosa sobre la propietat dels termes del castell de Miravet i Sufera.

La seua puixança en tots els ordres va fer que en 1575 se li annexionaren al seu terme els dels antics castells d'Albalat (topònim menor, al nord del terme) i Miravet, motiu pel qual va adoptar llavors com a escut un castell amb tres torres.

Segle XVI

En arribar el segle XVI era notòria la puixança de la vila de Cabanes en contrast amb les poblacions limítrofes. És per això que Albalat i Miravet, amb els seus respectius termes, es van unir a Cabanes en un acte solemne, davant el notari Pere Soler, celebrat en la Casa de la Sal, el dia 5 de juliol de 1575. [4] Cabanes es va mantenir en el senyoriu del bisbat de Tortosa fins a finals del segle XIX.

[Germana de Foix](#) li va concedir el dret de celebrar una fira de 10 dies durant el mes de [novembre](#). Actualment, la coneguda com a Fira de Sant Andreu es celebra anualment l'últim cap de setmana de novembre. Aquesta data es maté per més de 500 edicions des de la concessió.[5]

Actualitat

Avui dia Albalat i Miravet, estan en ruïnes, però la seua història està molt present entre les gents de la comarca. En Albalat perdura l'antiga església-fortalesa de Santa Maria de l'Assumpció, del [segle XIV](#) i a Miravet pot contemplar-se la torre de l'homenatge, els seus recintes i la petita església de Sant Martí i Sant Bertomeu.

Economia

L'agricultura és un dels pilars econòmics de la població. La distribució agrícola ocupa una superfície de 13.150 Ha, sent els seus principals productes les [ametles](#), [olives](#), [taronges](#), raïm de taula ([moscatell](#)) i vi, cereals i lleguminoses. Predomina el [bestiar boví](#), llaner i cabrum.

Monuments religiosos

Ermita de les Santes Santa Àgueda i Santa Llúcia, Cabanes

Església parroquial de l'Assumpció de la Mare de Déu (L'Empalme, La Ribera, Cabanes)

Ermita de les Santes. Santuari del [segle XVII](#) enclavat en el barranc del mateix nom. Va ser construït com a lloc de culte i pelegrinatge consagrat a les santes Llúcia i Àgueda. Ermita d'una sola nau que amida 15,20 x 7,85 m. En l'actualitat, l'ermita compta amb una zona recreativa i una font d'aigües fresques molt ben volgudes pels vilatjans. Està ubicada al bell cor del [Parc Natural del Desert de les Palmes](#).

- **Església de Sant Joan.** Del segle XVIII. La majestuosa façana barroca va ser beneïda el dia [8 de desembre](#) de [1791](#). El seu interior és claustral, de tres naus i ordre corinti, amb un ampli creuer i esvelta cúpula. Està dedicat a la degollació de Sant Joan Baptista i és notable la façana barroca amb columnes de marbre brunyit i una notable escultura de Sant Joan, obra tot això de l'escultor Cristòfol Maurat i Marco (1755-1817), veí de la població. És un dels temples més grans de la diòcesi i s'ha anat restaurant des del [1957](#) fins a l'actualitat. Té un robust i bell campanar que no està del tot conclòs.

- **Església Fortalesa de Santa Maria.** Del segle XV. Situada a la Tinença de Miravet, zona costanera formada per diversos caserius. Iniciada a la fi del segle XIII, va tenir una segona intervenció en el [segle XIV](#) en la qual es fortificà, a causa de les incursions des del mar. L'ermita és un edifici d'una sola nau dividida en quatre trams i coberta per una volta de canó apuntat. La capella major és semicircular coberta per volta d'ogives. En la fortificació es va elevar el mur fins a la part de les teulades, que varen ser suprimides i convertides en un terrat emmerletat. Sobre la capella s'alça una torre que té la mateixa coronació rematada amb forma emmerletada. Té dues dependències de vigilància i guàrdia. En la part dreta de l'edifici hi ha als peus una dependència annexa de doble altura. La fàbrica és de maçoneria i carreus en els angles.

- **Ermita d'Albalat**, que es troba als peus del castell d'Albalat, que amb els seus territoris i caserius, pertanyien a la demarcació del castell de Miravet.

- **Ermita del Calvari.** Situada als afores de la ciutat, és un conjunt format pel calvari i l'ermita del Santíssim Crist de l'Agonia, tot això envoltat per la típica vegetació.

- Església parroquial de l'Assumpció de la Mare de Déu (L'Empalme)

Monuments civils

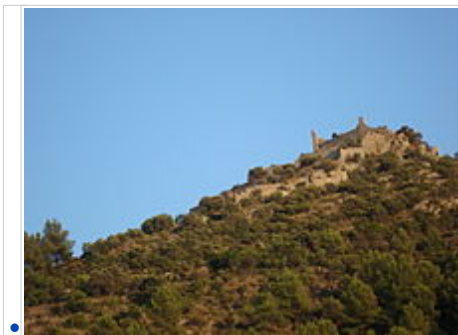

Arc romà

Torre del Carme

- **Arc romà.** Situat sobre l'antiga [Via Augusta](#), va ser edificat com a monument honorífic. Es tracta d'un arc de mig punt de 5,80 m d'alçada aproximadament, i sembla que és un arc de triomf al qual li falta l'entaulament i els [carcanyols](#). Està realitzat amb carreus de granit units sense argamassa. Es conserven els pilars sobre els quals recolza l'arc compost per 14 dovelles. Els únics elements decoratius són les motlures de les impostes i els plints. S'han trobat carreus d'este arc romà en diverses cases de la població.
- **Ajuntament.** Construït en el [segle](#) [xv](#), posseïx finestrals gòtics trilobulats i grandioses arquejades en l'interior i en el porxo.
- **Castell d'Albalat.** Situat en el turó sobre l'església del mateix nom, és una fortalesa enterament construïda pels Bisbes de Tortosa a la fi del [segle](#) [xiii](#), probablement per a fomentar la repoblació d'estes terres. Destaca la part sud del recinte on hi ha un doble cinturó emmurallat, la part interna del qual es troba en millor estat de conservació, estant en pitjor estat l'exterior. En el vessant nord del turó hi ha una torre i cortines emmerletades. El conjunt està construït en maçoneria, amb carreus en els seus angles. El castell hagué de ser abandonat al mateix temps que el seu veí castell de Miravet, a principis del [segle](#) [xvi](#). El seu estat actual és ruïnós.

Castell de Miravet de Cabanes

Castell de Miravet. El seu origen va ser musulmà, [sent conquerit](#) pel [Cid](#) en [1090\[12\]](#) i va pertànyer als dominis de [Pere I d'Aragó](#) fins a l'any [1103](#). Va ser cap d'una gran demarcació territorial avui repartida entre els municipis de Benlloc, Cabanes i Torreblanca. Va ser abandonat a principis del [segle](#) [xvi](#), havent de ser annexionat a Cabanes juntament amb el castell d'Albalat. Es troba sobre un

turó alt, al capdamunt d'una font a la vora de la carretera que va de Cabanes a Orpesa. Des d'aquí mateix s'albira la costa, al costat del Pla de Cabanes, en altres temps pantanosa.

Castell de planta irregular dispersa distribuïda sobre un eix longitudinal lateral. Va posseir una fossa artificial que el defenia en la seua part més accessible. El castell manté els murs laterals, les defenses prèvies, restes de torres i algunes dependències internes i merlets. Va tenir doble recinte inferior on es troben restes arquitectòniques, vestigis d'habitatges del seu antic poblat i l'arruïnada església de Sant Martí i Sant Bertomeu. Es conserven diversos arcs apuntats i de mig punt.

Torre de vigilància costanera de Torre la Sal

•**Torres de vigilància costanera.** Talaies que servien en cas de perill als camperols si els pirates arribaven d'improvís a la costa.

- [Torre Carmelet.](#)
- [Torre del Carme o Mànyez.](#)
- [Torre dels Gats.](#)
- [Torre la Sal.](#)

Llocs d'interés

•[Parc Natural del Desert de les Palmes](#)

Parc Natural del Prat Cabanes-Torreblanca

[Parc Natural del Prat de Cabanes - Torreblanca](#)

•[Platja del Quarter Vell \(Microrreserva de flora\)](#)

Visita Guiada

Una mica d'història

Cabanes alberga uns 3000 habitants, és el segon municipi més extens de la circumscripció de Castelló. Etimologia. Cabanes , Cabanes

Hi ha dos parcs naturals dins del terme municipal. Desert de les Palmes i Prat de Cabanes. Muntanya i mar. Al desert de les Palmes la roca de rodé és molt porosa , aixó porta com a conseqüència l'abundància de fonts.

Ibers

Tossal del Mortorum-1950-550. Poblament i túmul mortuori- Es troba situat entre Cabanes i la Torre la Sal- Comerç pel Mediterrani.

Torre la Sal – port de Sal (Salari- pagament amb sal)

Els ibers necessiten a l'hora de fer els pobles la protecció de les muntanyes. Per això ho fan en zones elevades.

Els romans com tenen la protecció de l'imperi ho fan en zones planes, al pla tenim l'arc romà.

Àrabs- els tres castells, Sufera, Alcalà i Miravet. Hi ha alqueries disseminades, en cas de conflicte es refugiaven als castells, fan un camí paral·lel a la costa.

A la conquesta cristiana quan cau Borriana es van rendir tots , no van oferir resistència.

Els tres castells acaben despoblant-se i acaben unint-se a Cabanes.

Plaça de l'Ajuntament

Ajuntament – Gòtic valencià.

Escut: els tres castells simbolitzen la unió de Miravet, Sufera i Albalat.

Es el palau oficial del Bisbe de Tortosa.

l'Oficina és l'antiga llotja.

Església, hi havia una petita església medieval romànica, Maurati Marco, inicialment es preveia fer dues torres , sols se'n va fer una i aquesta no es va acabar. l'interior és barroc i hi ha el museu parroquial. Mare de Déu de les Santes és la patrona de Cabanes.

Iniciem la ruta

Part alta de Cabanes, carrers estrets , és la part musulmana. Feien els carrers en forma de laberint per facilitar les emboscades en cas d'atac a l'enemic, i carrers en ziga- zaga per facilitar la recollida de l'aigua. Carrer Carme.

Cases senyoriales amb façanes amb pedra tallada , llauradors amb diners.

Portal del Sitjar.

Al carrer del Carme es troba el portal del Sitjar, fins al segle XIX la població es trobava emmurallada, hi ha quatre portals Sitjar,(lloc de Sitges), Sant Antoni, Sant Vicent i Sant Mateu.

Aquest portal és l'únic que es conserva en peu, era on hi havia la sitja, lloc per guardar el gra. Era un portal defensiu perquè els enemics no pogueren accedir tots de cop.

El forn medieval s XIII

Va ser una donació de Jaume I al bisbe de Tortosa, actualment és una casa rural, Les marques a la pedra es perquè s'esmolaven els ganivets.

A l'època dels moriscos quedaven 200 cases i 800 persones

Antiga casa Badia al carrer del Carme.

Seguim pel carrer Nou.

Davant d'una casa trobem restes de l'arc romà, ho furten de l'arc i ho posen a les cases.

L'Arc romà és una intersecció entre la via Augusta i el camí de Torre la Sal.

Portal de Sant Antoni. Queden restes d'una columna del portal.

Portal de Sant Antoni, queden restes d'una columna de l'entrada del portal.

Imatge de Sant Antoni, es van refer mans cap i porquet, estava on hi havia el portal, a la part superior.

Carrer del Rosari, hi ha **l'antiga casa Badia**(segle XIV), casa fortificada, casa del capellà de Cabanes, encara conserva espitlleres per disparar.

Passem per un Atzucac, és un carrer sense eixida, era per protegir-se o fer emboscades.

Passem pel carrer dels Andreus, tot el carrer, carrer Sant Antoni i carrer Sant Vicent, aquest és un carrer cristià, recte i sense laberint. Seguim pel carrer bisbe Gavalrà.

Garita de vigilància.

Troblem una garita de vigilància fora de muralla, per impedir l'avanç de l'enemic abans d'arribar als portals. Carrer Gavalrà/ carrer Sant Mateu.

La llotja

Es trobava de l'antiga llotja, hi havia el Mustafà perquè tothom pagara.

Volta de canó. Marques dels pedrapiquers, per indicar la signatura de l'autor, la posició o la qualitat.

Presó d'homes. A l'altra banda de la llotja

Hi ha tres estances:

Una per la persona que te cura dels presos, i dues estances pels presos, una pels mes corrents i una altra pels perillousos.

Hostal medieval

Carrer Sant Vicent ens porta als hostals, església avall,

Hostal medieval, Veiem el forn i les cavallerisses, era lloc de pas.

1925 posen l'aigua potable, el governador té molta influència al respecte.

Llavadors

Es troben a la part dels afores del poble

